

Informacje ogólne

Gmina Szerzyny składa się z pięciu wsi należących geograficznie do Pogórza Ciężkowickiego.

Północna granica opiera się o najbardziej wysunięte na północ pasmo Karpat o charakterze górskim (Pasma Brzanka - Liwocz).

Cały obszar gminy objęty jest ochroną (część północna wchodzi w skład Parku Krajobrazowego Pasma Brznaki, a pozostały obszar zaliczony jest do Obszaru Chronionego Krajobrazu). Trudno wskazywać jeden indywidualny atut przyrodniczy tego regionu. Bogactwo tkwi w unikalnej formie użytkowania gruntów tworzącej niepowtarzalną mozaikowość krajobrazu. Połacie pól poprzecinane miedzami i lasami w połączeniu z charakterystyczną, rozproszoną nierzadko drewnianą zabudową tworzą klimat harmonijnego, sielankowego krajobrazu.

Znaczne przewyższenia, gęsta sieć cieków wodnych oraz zróżnicowanie glebowo - klimatyczne warunkuje bogactwo szaty roślinnej i zwierzęcej. Z kolei skomplikowana budowa geologiczna ubogaca teren licznymi wychodniami skalnymi o charakterze naturalnym (Skała „Borówki” czy „Ostry Kamień” w Żurowej) oraz interesującymi kamieniołomami. Pomimo odwiecznej działalności człowieka w tym terenie zbiorowiska leśne Pasma Brzanka - Liwocz są jednymi z najmniej zniekształconych względem potencjalnej (klimaksowej) roślinności.

Walory przyrodnicze Gminy Szerzyny można podziwiać wędrując istniejącym żółtym i niebieskim szlakiem turystycznym. Projektowane dodatkowe szlaki piesze, rowerowe i konne pozwolą w przyszłości na rozpoczęcie zwiedzania Pasma Brzanki - Liwocz od przyjazdu na teren Naszej Gminy.

1. Walory krajobrazowe

Gmina Szerzyny położona jest północno-wschodniej części Pogórza Ciężkowickiego i zajmuje większą część zlewni rzeki Olszynki i Czermnianki. Olszynka dzieli ten obszar na dwa równoleżnikowe przeciwstoki (działy). Południowy obejmuje typowy pogórzański mozaikowaty krajobraz o dużych walorach widokowych i północny znacznie atrakcyjniejszy oparty o grzbiet pasma Brzanki. Cały obszar gminy objęty jest ochroną krajobrazu: 4860 ha zajmuje park krajobrazowy pasma Brzanki, 339 ha to obszar chronionego krajobrazu Pogórza Ciężkowickiego. Zróżnicowanie przyrodnicze i krajobrazowe gminy w ogólnych zarysach pokrywa się z zasięgiem obszarów chronionych. Szczególnie interesujące walory przyrodnicze posiada ta część gminy, która znalazła się w granicach Parku Krajobrazowego tzn. sołectwa: Czerzna (część), Ołpiny (część), Swoszowa, Szerzyny (część), Żurowa. Rzeźba terenu jest tu bardzo urozmaicona, charakteryzuje się stokami o znacznych spadkach i głęboko wciętymi dolinami. Szata roślinna wyróżnia się wysokim stopniem naturalności zbiorowisk leśnych wśród których dominuje zespół żyznej buczyny karpackiej, który buduje buk i jodła, jako domieszka występuje jawor, brzoza, grab, dąb. W warstwie krzewów rosną jarzębinia oraz podrost buka i jodły. Na wysoką ocenę florystyczną Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki wpływa stosunkowo duży udział we florze gatunków górskich. Rosną tu gatunki wschodniokarpackie-sałatnica leśna, żywokost sercowaty, lulecznica ukraińska oraz cebulica dwulistna. Gatunki zachodnie reprezentowane są przez dziurawiec rozesłany, żarnowiec miotłasty i brzozę czarną. Na terenie gminy Szerzyny występują żyzne jedliny i buczyna karpacka w formie podgórskiej. Do najbardziej interesujących zbiorowisk nieleśnych na terenie Pogórza Ciężkowickiego należą fitocenozy, muraw kserotermicznych. W dolinach rzek i większych potoków występują wilgotne łąki. Na glebach w dolinach rzecznych i zboczach wzniesień wykształcają się łąki rajgrasowe.

Lasy spełniają szereg funkcji kształtujących warunki życia człowieka. Regulują warunki klimatyczne,

wpływają retencyjnie i spowalniają obieg wody w przyrodzie. Zabezpieczają przed niebezpiecznymi zjawiskami jak: erozja wodna i wietrzna powierzchni ziemi, osuwiska oraz chronią przed wiatrami, hałasem i promieniowaniem. Stanowią naturalne środowisko dla leśnych gatunków zwierząt, często są enklawami rzadkiej roślinności. Lasy państwowe należą w większości do nadleśnictwa Gromnik. W składzie gatunkowym lasu przeważa jodła oraz buk, sosna oraz modrzew. Lasy w gminie Szerzyny pełnią ważną funkcję ochronną i gospodarczą. Atrakcyjność krajobrazowa i walory środowiskowe spowodowały włączenie lasów leżących w północnej części gminy Szerzyny do Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki.

Park Krajobrazowy Pasma Brzanki charakteryzuje się bogactwem fauny. Stwierdzono to występowanie 86 gatunków ptaków m.in.: bocian czarny, jastrząb, myszołów, pustułka. Z ssaków można zobaczyć takie gatunki jak: jeż wchodni, kret, ryjówka aksamitna i malutka, gronostaj, łasica, wydra, bóbr. Chronione płazy to: salamandra plamista, kumak górski i nizinny, ropuch szara i zielona, rzekotka drzewna, traszka górska. Z chronionych gadów występują tu: żmija zygzakowata, jaszczurka zwinka i żyworodna, padalec oraz zaskroniec. Podstawowym walorem gminy Szerzyny jest jej prawie nieskażone środowisko przyrodnicze, czyste powietrze i malowniczy krajobraz oraz bogactwo zabytków historycznych kultury materialnej.

2. Inne informacje na temat Gminy dotyczące promocji walorów kulturowych

Pasma Liwocza i Brzanki zamieszkałe jest przez ludność polską należącą do grupy etnograficznej Pogórzan. Na kształtowanie się kultury Pogórzan miały wpływ kontakty z sąsiednią grupą etnograficzną Łemków i Lachów. Strój ludowy Pogórzan miał charakter przejściowy, łącząc elementy góralskie (białe wełniane spodnie i kierzce) z nizinnymi (biała męska pónianka, czapaka magierka). Strój Pogórzan był żywotny jeszcze w drugiej połowie XIX w. Pierwsza wojna światowa przyspieszyła zanik odrębnego stroju ludowego. W okresie międzywojennym był on już w stanie szczątkowym. Obecnie istniejące zespoły ludowe sięgają do strojów krakowskich, co jest nieporozumieniem wobec możliwości skorzystania ze skarbcza własnej historii. Sztuka ludowa Pogórzan nie odróżnia się w zasadzie od sztuki Małopolski. Można wskazać jednak kilka zjawisk decydujących o specyfice artystycznej regionu. Jest to głównie rzeźbiarstwo, wikliniarstwo, wyroby ze słomy, garncarstwo, wyrabianie kwiatów z bibuły i krepiny, hafty i szydełkowanie. Żurowa słynie z wyrobów z drewna są: to beczi, łyżki, maselnice i setki innych cudów.

W gminie Szerzyny wciąż żywo kultywowane są tradycje ludowe. W okresie Bożego Narodzenia kultywowane są prastare i nowsze widowiska: draby, turoń, kobyłka, szopka i jasełka, herody. Z pokolenia na pokolenie przekazywany jest zwyczaj wicia wieńców dożynkowych święconych w Święto Matki Bożej Zielnej i podczas dożynek. Dzieci i młodzież udzielają się w różnych uroczystościach upiększając je swoim zdolnościami muzycznymi, artystycznymi i tanecznymi. W Szerzynie i Żurowej przy ochotniczych strażach działają orkiestry dęte, które swoimi występami rozślawiają nasz region odnosząc sukcesy. OSP Ołpiny słynie z działającej przy niej ludowej kapeli regionalnej. Gmina Szerzyny słynie również z licznych legend związanych z okolicznymi kapliczkami, historią wypraw królów i rycerzy polskich w te okolice. Baśniowe dzieje miejscowej ludności spisali młodzi literaci i zgłosili w konkursie „Legendy mojej okolicy”, którego organizatorem było Gminne Centrum Kultury i Czytelnictwa. Działające od 1991 r. Gminne Centrum Kultury i Czytelnictwa w swojej ofercie programowej organizuje wycieczki, konkursy, kursy, spotkania, zajęcia świetlicowe, wystawy, imprezy. Poza tym zajmują się wydawaniem kwartalnika Społeczno-Kulturalnego „Gmina Szerzyny”.